

Mgr Daniel Tabiś

ETIQUETTE AND SAVOIR-VIVRE IN A MODERN TEENAGER'S LIVING SPACE.

Etykieta i savoir-vivre w przestrzeni życia współczesnego nastolatka.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8083-2446> E-mail: danieltabis@wp.pl

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2024.35.26>

Wprowadzenie

Dobre wychowanie to przepustka młodego człowieka w dorosły świat. Tylko osoba umiejąca zachować się poprawnie w wielu okolicznościach będzie odbierana pozytywnie. Dobrych manier, czy zasad savoir-vivre'u uczymy się przede wszystkim w procesie socjalizacji pierwotnej, w której to rodzina odgrywa najważniejszą rolę. Zdarza się jednak, że młody człowiek

z powyższymi tematami spotyka się dopiero w szkole, dlatego też szczególnie ważna jest rola nauczycieli w kształtowaniu młodego człowieka zarówno w kwestii jego wykształcenia, systemu aksjologicznego, ale i zasad savoir-vivre'u.

Zdarza się, iż osoby szczególnie z mniejszych miast i wsi nie potrafią poprawnie zachować się podczas ważnych uroczystości. Nie jest to dziwne, ze względu na to, że nikt nie przekazał im tej wiedzy. W szkole brakuje czasu na zajęcia o tematyce etykiety na co dzień. Poruszane są tylko najważniejsze zasady takie jak ustępowanie starszym miejsca w komunikacji miejskiej, czy mówienie dzień dobry.

Wychodząc naprzeciw potrzebie jaką jest wyposażenie nastolatka w katalog umiejętności społecznych z zasadami savoir-vivre'u na czele, w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Józefa Piłsudskiego w Zakliczynie od roku szkolnego 2023/2024 wprowadzono przedmiot dodatkowy komunikacja i dyplomacja.

1. Charakterystyka programu „Komunikacja i dyplomacja”

Wewnątrzszkolny program „Komunikacja i dyplomacja”¹, którego jestem autorem przeznaczony jest do realizacji z uczniami klas II i III liceum ogólnokształcącego. Stanowi on odpowiedź na konieczność wyposażenia młodych ludzi u progu dorosłości w wiedzę z zakresu savoir-vivre'u, etykiety oraz zasady prawidłowego i skutecznego komunikowania się w życiu prywatnym i zawodowym. Program kładzie nacisk nie tylko na wiedzę teoretyczną, ale przede wszystkim stworzenie równoległe sytuacji, w których należy ją zastosować w praktyce-koniecznych do wykształcenia właściwych umiejętności i postaw.

Rozkład treści nauczania, zakładane osiągnięcia uczniów i procedury osiągania celów edukacyjnych stanowią istotne narzędzia w procesie kształtowania kompetencji osobistych, społecznych i obywatelskich oraz umiejętności w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, przedsiębiorczości oraz poruszania się w przestrzeni mediów cyfrowych.

Program przewiduje zajęcia na których przedstawione zostaną zagadnienia z zakresu życia codziennego i relacji kulturowych różnych państw, szczególnie europejskich. Ważną częścią lekcji są wystąpienia publiczne w formie m.in. debat, podczas których uczniowie wygłoszą wypowiedzi argumentacyjne zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami i technikami perswazji. Program „Komunikacja i dyplomacja” realizowany jest w wymiarze 1 godziny tygodniowo

w klasie II i III liceum ogólnokształcącego.

¹ Na podstawie programu nauczania przedmiotu „komunikacja i dyplomacja”- autor: Daniel Tabiś, archiwum ZSP w Zakliczynie, 2023.

a/. Cele kształcenia i sposoby ich osiągnięcia.

Celami ogólnymi kształcenia w ramach przedmiotu „Komunikacja i dyplomacja” jest:

1. ukazanie uczniom konieczności znajomości zasad savoir-vivre’u i etykiety;
2. uświadomienie uczniom, iż umiejętność swobodnego zachowywania się w sytuacjach życia prywatnego i zawodowego jest ważna i pożądana;
3. kształtowanie wiedzy o krajach europejskich;
4. doskonalenie komunikacji werbalnej i niewerbalnej;
5. kształcenie umiejętności interpersonalnych;
6. propagowanie postaw obywatelskich.

W wyniku uczestnictwa w zajęciach uczeń poszerza wiedzę i umiejętności w zakresie:

- znajomości zasad savoir-vivre’u, etykiety i protokołu dyplomatycznego²;
- znajomości mowy ciała i jej interpretowania;
- przestrzegania zasad właściwej komunikacji e-mailowej;
- przestrzegania zasad prawidłowego spożywania dań oraz etykiety stołu;
- przestrzegania zasad dress-code’u³;
- znajomości precedencji w sytuacjach prywatnych i zawodowych;
- przeprowadzania sukcesywnej rozmowy kwalifikacyjnej;
- prowadzenia rozmów z przedstawicielami różnych narodowości;
- tworzenia wypowiedzi argumentacyjnych z wykorzystaniem technik perswazji.

Zakłada się, że uczniowie opanują wiedzę i umiejętności potrzebne do zastosowania w życiu codziennym i zawodowym, jeżeli cele kształcenia programu zostaną zrealizowane.

Program „Komunikacja i dyplomacja” ma charakter umiejętnościowy i dlatego też celem osiągnięcia oczekiwanych wyników zakłada stworzenie konkretnych sytuacji, w których uczeń będzie współuczestnikiem i twórcą podejmowanych działań, nauczyciel ma zaś inspirować i koordynować twórczą działalność uczniów i umożliwić prezentację efektów ich działań.

Wskazane jest, stosowanie atrakcyjnych form osiągnięcia celów i zróżnicowanych metod pracy. Prowadzący zajęcia:

- wykorzystuje aktywizujące metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy (np. dyskusja, burza mózgów, uzupełnianie kart pracy z wykorzystaniem różnych źródeł informacji);
- pobudza kreatywność uczniów i inspiruje;
- stosuje metody działań praktycznych, które pozwolą kształtować zarówno kompetencje kluczowe jak i wytworzą świadomość ważności zdobywania umiejętności;
- kształtuje u uczniów umiejętności pracy z tekstami źródłowymi pochodzącymi z literatury fachowej.

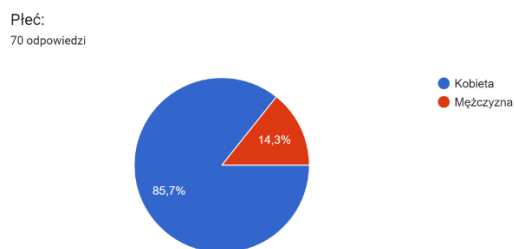
2. Analiza badań własnych.

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w roku szkolnym 2023/2024 w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Józefa Piłsudskiego w Zakliczynie. Wzięło w nim udział 70 ankietowanych. Jego celem było sprawdzenie wiedzy nastolatków na temat podstawowych zasad etykiety i savoir-vivre’u w przestrzeni ich życia. Szybko zmieniająca się rzeczywistość, przeniesienie wielu dziedzin życia do Internetu sprawia, iż młodzi ludzie jeszcze bardziej potrzebują jasnych komunikatów dotyczących tego w jaki sposób należy postępować, aby być odbieranymi jako dobrze wychowani. Pytanie pierwsze dotyczyło płci uczestnika badania. Wzięło w nim udział 60 kobiet i 10 mężczyzn.

² Więcej na ten temat: Orłowski T., *Protokół dyplomatyczny między tradycją, a nowoczesnością*, Warszawa 2015.

³ Więcej na ten temat: Kamińska-Radomska I, Tanter A., *Dress code dla kobiet. Zasady dobrego stylu i wizerunku*, Warszawa 2016; Kędziora M., *Rzeczowo o modzie męskiej. Poradnik każdego mężczyzny*, Kraków 2017.

Wykres 1. Płeć uczestników, źródło: opracowanie własne.

Pytanie drugie miało za zadanie określić wiek ankietowanych. Najwięcej bo 27 osób to szesnastolatki, 24 osoby to piętnastolatki. Tylko 2 osoby miały 19 lat.

Tabela 1. Wiek uczestników, źródło: opracowanie własne.

wiek	liczba osób
14	6
15	24
16	27
17	5
18	6
19	2

Kolejne pytanie dotyczyło wyrażenia „savoir-vivre”. Ankietowani mieli wskazać z jakiego języka pochodzi to wyrażenie. Aż 58 osób podało poprawnie, że z języka francuskiego, 11 osób stwierdziło, że z języka włoskiego i 1 osoba z rosyjskiego.

Sformułowanie savoir-vivre pochodzi z języka francuskiego i składa się z dwóch bezokoliczników: „savoir” oznacza wiedzieć, natomiast „vivre” to odpowiednik polskiego żyć. W języku polskim pojęcie to tłumaczy się jako sztuka życia. Dodatkowo Stanisław Krajski stwierdza, że savoir-vivre to w wysokich kulturach sztuka życia elit, będąca sposobem na szlachetne oraz wyjątkowe życie⁴. Można wskazać, że jest to charakterystyczna filozofia życia, utworzona z konsekwentnie realizowanych zasad, a wywodząca się już ze starożytności. Nie można pominąć również faktu, że pierwsze zasady savoir-vivre’u były już obecne w prehistorycznych zbiorowościach, gdzie to właśnie dzięki zasadzie starszeństwa to bardziej doświadczone osoby miały większe przywileje m.in. w rządzeniu. Wiele specjalistycznych podręczników wymienia różne zasady kształtujące savoir-vivre, u których podstaw leży dobre wychowanie. Pierwszy z nich „Galateo ovvero de’ costumi” powstał w połowie XVI w., a jego autorem był nuncjusz papieski w Wenecji Giovanni della Casa. Przedstawiciel renesansowego humanizmu wysnuł tezę, którą można uznać za ponadczasową: *Człowiek musi się kierować zasadami etycznymi, by móc mówić o właściwym zachowaniu, a jego umysł musi panować nad naturalnymi odruchami. System wartości i przyznanie rozumowi pierwszeństwa nad działaniem sprzyjają odpowiedniemu zachowaniu, niemniej przestrzeganie spisanych jego zasad, czyli etykieta, także jest pomocne*⁵.

Dobre wychowanie to proces, którego człowiek dokonuje w sobie przez całe życie. Nasuwa się pytanie, jakie czynniki na niego wpływają? Otóż warto wskazać trzy podstawowe elementy procesu socjalizacyjnego człowieka. Pierwsze z nich to nauki wpajane od urodzenia przez osoby starsze, przede wszystkim rodziców w domu rodzinnym. Drugie to zbiór

⁴ S. Krajski, *Protokół dyplomatyczny w administracji publicznej*, Wrocław 2016, s.17.

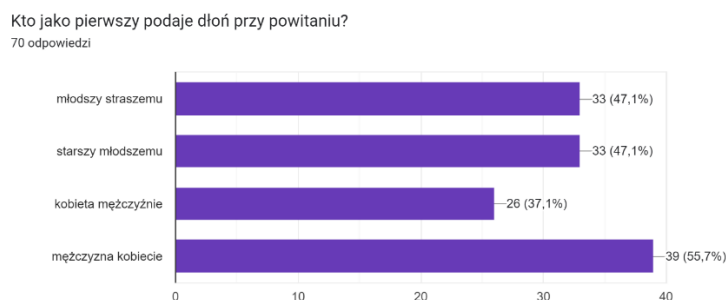
⁵ T. Orłowski, *Protokół dyplomatyczny między tradycją, a nowoczesnością*, Warszawa 2015, s.77.

doświadczeń dorastającego człowieka wynikający z jego doświadczenia edukacyjnego i zawodowego, a także relacji międzyludzkich. Ostatnie, to te których nabycie wymaga od nas wysiłku-zdobycia wiedzy i samodzielnych wniosków.

Należy pamiętać o bon ton – czyli umiejętności radzenia sobie w sytuacjach nietypowych. Nie można sądzić, że po przeczytaniu dziesiątek poradników, będziemy przygotowani na każdą ewentualność. Warto o tym też pamiętać, przekazując wiedzę uczniom w szkołach. Zdrowy rozsądek jest najlepszą drogą do zachowywania się naturalnie i elegancko. Pomoże on nam wyjść z kłopotliwej sytuacji. Nie ma wątpliwości, że przestrzeganie zasad etycznych to ważny detal sztuki życia. Każda organizacja tworzy swoje zasady. To dzięki nim, zmniejsza się skutki zakłóceń w prawidłowym funkcjonowaniu. Warto zaznaczyć, że etyka wniosła bardzo wiele do *savoir-vivre*'u, tak samo jak chrześcijaństwo, którego zasady nakazują pamiętać o bliźnich, nie sprawiać im kłopotów i traktować ich z szacunkiem. Kolejną zasadą jest grzeczność i troska o drugiego człowieka, akcentowana w poczuciu życia we wspólnocie z innymi ludźmi.

Pytanie czwarte dotyczyło precedencji przy powitaniu. Ankietowani zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie: Kto pierwszy podaje dłoń przy powitaniu?

Wykres 2. Kto pierwszy podaje dłoń przy powitaniu?, źródło: opracowanie własne

Moment powitania i pożegnania jest bardzo ważny, zarówno w relacjach prywatnych jak i zawodowych. Poniżej przedstawiam kilka najczęstszych przykładów sytuacji, które mówią kto powinien pierwszy rozpocząć powitanie. W etykiecie towarzyskiej to mężczyzna pierwszy pozdrawia kobietę, a ona wyciąga dłoń do przywitania się.

- Na dużym holu lub na zewnątrz pierwsza „dzień dobry” mówi osoba, która pierwsza zobaczy tą drugą. Gdy doganiamy osobę, to my pierwsi ją witamy.
- Kiedy wchodzimy do pomieszczenia, to my pierwsi wypowiadamy „dzień dobry”. Jeśli są one zajęte rozmową, staramy się im nie przeszkadzać i nie witamy się przez podanie ręki.
- Gdy jedna osoba stoi, a druga do niej podchodzi, „dzień dobry” mówi ta idąca, a stojąca wyciąga pierwsza rękę na powitanie.
- W okryciu wierzchnim, nie powinniśmy się witać i żegnać.
- W sytuacji, gdy wchodzimy do pomieszczenia w którym znajduje się więcej osób, a chcemy przywitać się przez podanie ręki to najpierw podchodzimy do osoby najważniejszej i czekamy, aż wyciągnie ona do nas dłoń. Później powinniśmy postępować zgodnie z hierarchią osób tam obecnych. Gdy osoby przebywające w pomieszczeniu są równorzędne pozycją, wtedy powitanie zaczynamy od tych które są najbliżej nas. .
- Przy pożegnaniu najpierw podchodzimy do osób ważniejszych i czekamy aż wyciągną do nas dłoń na pożegnanie⁶.

⁶ E. Pietkiewicz, *Protokół dyplomatyczny*, Warszawa 1998, s. 197.

Tomasz Orłowski twierdzi: „*O ile powitanie rozpoczyna młodszy, mężczyzna, podwładny, o tyle rękę do uściśnięcia powinien wyciągnąć witany, a zatem starszy, kobieta lub przełożony*”⁷. Mniej ważny to witający, który rozpoczyna powitanie. Problem pojawia się przy pożegnaniu. Bo dla gościa najważniejszy jest gospodarz, a dla gospodarza gość. Jednak to wychodzący powinien zainicjować pożegnanie i czekać aż gospodarz wyciągnie dłoń. W przeciwnym razie, sytuacja może zostać odebrana jako namawianie do opuszczenia domu przez gościa. Henryk Ryszard Żuchowski w *Encyklopedii dobrych manier* pisze: „*Żegna zawsze gospodarz gościa, chociaż ten pierwszy daje sygnał do pożegnania. Sygnałem pożegnania może być powstanie gościa*”⁸.

Nie powinniśmy się witać i żegnać przez podanie ręki ponad jakimkolwiek meblem np. biurkiem. Osoba siedząca za biurkiem powinna wyjść zza niego, a gość zbliżyć się do niej z boku. Warto wskazać, że w etykiecie biznesu powitanie i pożegnanie odbywa się zawsze w pozycji stojącej.

Pytanie czwarte miało za zadanie sprawdzić, jak uczniowie rozumieją zasadę starszeństwa. Blisko połowa ankietowanych stwierdziła, iż jest to reguła polegająca na ustępowaniu przez młodszego miejsca starszym, dawaniu im pierwszeństwa. Ponad 50 % uczniów, którzy wzięli udział w badaniu nie potrafiła poprawnie udzielić odpowiedzi.

To na zasadzie starszeństwa opiera się jeszcze do tej pory ustrój wielu państw afrykańskich, a w przeszłości również europejskich. To wiek, jest wyznacznikiem oddawania szacunku. Jednostki starsze z reguły posiadają większe doświadczenie, a co za tym idzie należy się im np. specjalne miejsce przy stole, czy pierwszeństwo w zabraniu głosu. Na płaszczyźnie dnia codziennego może mieć swój wyraz w ustąpieniu miejsca w środkach komunikacji zbiorowej. Wbrew nazwie zasadę starszeństwa, uszanowanie wyraża się również do kilku grup osób niekoniecznie starszych:

- kobiety, co ważne bez względu na wiek. Szczególny szacunek dla kobiet wywodzi się z już z tradycji średniowiecznej, a szczególnie kultury dworskiej. Z tego okresu pochodzi również zachowanie całowania ich w dłoń;

- przełożeni, to grupa osób dla których pracownik musi być szczególnie kulturalny. Szefowie powinni swoim zachowaniem, stanowić wzór dla swoich;

- osoby zasłużone, dla każdego człowieka słowo „zasłużony” ma odrębne znaczenie. Dokonania, czy szlachetne postępowanie danej osoby dla większości jest wyznacznikiem przyporządkowującym. Polacy najczęściej uznają za osoby zasłużone szczególnie te które walczyły za wolną ojczyznę lub nie porzucili swoich przekonań mimo prowadzonej na nich działalności represyjnej np. osoby ukrywające Żydów w czasie Holocaustu;

- osoby publiczne, zakwalifikowanie do tej grupy jest bardzo subiektywne i odnosi się do naszych wewnętrznych przekonań i wyznawanych wartości. Wykonawcy takich zawodów jak m.in. lekarz, strażak, czy nauczyciel lub prawnik powinny być darzone szczególnym szacunkiem. Bez względu na swoje przekonania, wyjątkowe traktowanie należy się również najważniejszej osobie w państwie, czyli prezydentowi;

- wykonawcy zawodów, które cieszą się w społeczeństwie szczególnym poważaniem. Najbardziej zauważalny jest szacunek wobec duchowieństwa. Spowodowane to jest faktem, że chrześcijaństwo jest religią dominującą w przeważającej części naszego społeczeństwa. Do tej grupy osób zalicza się również profesorów, czy naukowców.

Podsumowując tą rozległą zasadę, należy zaznaczyć, że do grupy osób szczególnie szanowanych może zostać dołączony każdy kto swoim zachowaniem, pokazuje że nie liczy się tylko on sam. Bardzo często osoby majątne przekazują pokaźne sumy pieniędzy na cele

⁷ T. Orłowski, *Protokół...*, s. 337-338.

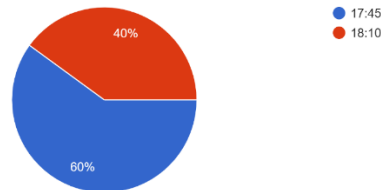
⁸ H. R. Żuchowski, *Encyklopedia dobrych manier*, Lublin 2003, s. 171.

charytatywne, prowadzą różnego rodzaju organizacje pozarządowe mające na celu pomoc potrzebującym. Takie zachowanie jak najbardziej zasługuje na miano godnych naśladowania.

Kolejne pytanie dotyczyło zasady punktualności i brzmiało następująco: „Będąc zaproszonym na urodziny kolegi, które odbywają się w jego domu o 18:00 zgodnie z zasadą punktualności lepiej pojawić się o 17:45, czy 18:10.

Wykres 3. Zasada punktualności, źródło: opracowanie własne.

Będąc zaproszonym na urodziny kolegi, które odbywają się w jego domu o 18:00 zgodnie z zasadą punktualności lepiej pojawić się o:
70 odpowiedzi

„Grzeczności królów”, czyli punktualność to uniwersalna zasada obowiązująca każdego bez względu na wiek, płeć, czy wykonywany zawód. Przybycie na czas jest wyrazem naszego szacunku dla organizatora. Nie należy łączyć punktualności, z przychodzeniem przed czasem, szczególnie na uroczystości nie odbywające się w miejscach publicznych. Jest to bardzo częsty błąd. Przyjście np. 20 minut wcześniej jest dla gospodarzy dużym problemem, bo zazwyczaj w tym czasie wszystko jest „dopinane na ostatni guzik”. Jeśli jesteśmy przed czasem należy poczekać przed budynkiem. W dzisiejszym świecie spóźnienia są możliwe m.in. ze względu na wspomniane wcześniej paraliże ruchu drogowego. Jeśli przypuszczamy, że spóźnimy się powyżej 15 minut należy zadzwonić i przeprosić gospodarza informując o powodzie naszego późniejszego przybycia.

Pytanie szóste dotyczyło pojęcia „precedencja”. Tylko 22 osoby odpowiedziały poprawnie, wskazując, iż to pierwszeństwo. Precedencja towarzyska, jest szczególnie ważna w kontaktach prywatnych. Kluczowe do stwierdzenia, kto jest ważniejszy są takie kategorie jak: wiek, płeć, stopień pokrewieństwa, pozycja społeczna, posiadane tytuły np. naukowe.

Gdy przyjmujemy gości z różnych miejsc, ważniejszy dla nas będzie gość z daleka niż ten mieszkający bliżej np. mamy trzech gości, a mieszkamy w Zakliczynie. Pierwszy to mieszkaniec Rzeszowa, drugi Warszawy, a trzeci Gdańska. Ich precedencja będzie kształtować się odwrotnie do wymienionej. Najważniejszy będzie dla nas gość z Gdańska, ponieważ to miasto znajduje się najdalej od Zakliczyna. Drugi w kolejności będzie mieszkaniec Warszawy, a trzeci zaproszony z Rzeszowa. To samo dotyczy kolejności gości z zagranicy. Odległość od naszego państwa jest tutaj decydującym kryterium. Jeśli zatem, mamy gości z Litwy, Hiszpanii i Stanów Zjednoczonych to zgodnie z opisaną wyżej zasadą mieszkaniec Stanów Zjednoczonych będzie dla gości najważniejszym. Drugi obywatel Hiszpanii, a trzeci mieszkający najbliżej Polski – Litwin.

Osoba prywatna jest mniej ważna niż osoba publiczna. Jak już wcześniej wspomniałem o zakwalifikowaniu do danej kategorii decydują czynniki subiektywne. Osoby pełniące funkcje publiczne to np. premier, poseł, czy burmistrz. Należy zaznaczyć, że osoby które zakończyły już swoją kadencję, wciąż powinny być traktowane jako osoby publiczne. Z kolei, kwestia pokrewieństwa jest szczególnie ważna przy organizacji uroczystości rodzinnych. Najważniejsi będą rodzice, następnie dziadkowie, a także rodzeństwo. Jednak w wielu sytuacjach rodzice naszych rodziców mogą zostać uznani za osoby najważniejsze.

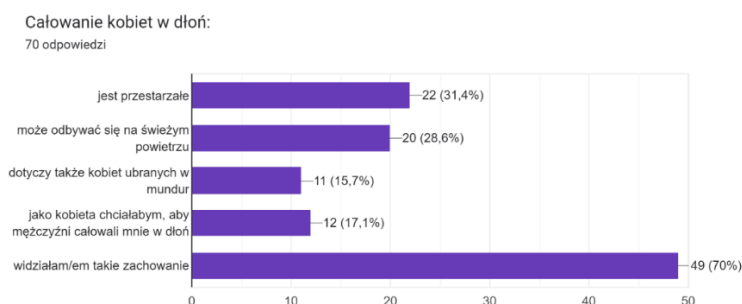
Osoby, które uzyskały tytuły neutralne są ważniejsze od osób, których tytuły są utracalne. Dyrektor będzie więc mniej ważny w porównaniu do doktora, czy profesora. Ogólną

zasadą jest to, iż duchowni są ważniejsi niż osoby świeckie. Osoby zajmujące wyższe stanowiska są ważniejsze niż zajmujący te niższe w hierarchii.

W etykiecie towarzyskiej bezdyskusyjnie kobiety są ważniejsze niż mężczyźni, a starsi od młodszych. Trzeba zaznaczyć, że o wiek nie wypada pytać, więc w sytuacji gdy np. dwie kobiety wyglądają, że są w podobnym wieku (mają np. 45 i 50 lat) to powinniśmy je traktować jak równolatki. Bardziej problematyczna będzie sytuacja, gdy widoczna jest różnica wieku i jeszcze występuje odrębność płci. Wtedy należy kierować się zdrowym rozsądkiem. W sytuacji, gdy mamy dwudziestopięcioletnią kobietę i czterdziestoletniego mężczyznę sytuacja kształtuje się prosto. Kobieta jest ważniejsza. Gdy mężczyzna ma np. sześćdziesiąt lat, a kobieta dwadzieścia. Zgodnie z zasadą starszeństwa mężczyzna będzie ważniejszy. Jednak, gdy kobieta ustąpi mężczyźnie może on się poczuć dotknięty, że został uznany za starca. W odwrotnej sytuacji, gdy potraktujemy kobietę jako ważniejszą, mężczyzna może być oburzony, ponieważ jest starszy od niej i powinien być lepiej potraktowany. Tak jak już wcześniej wspomniałem, takie sytuacje należy traktować jako indywidualne przypadki, a ich rozwiązania kształtować na podstawie doświadczenia, wyczucia i poziomu znajomości tych osób. Może będzie można tu zastosować inną zasadę związaną np. z różnicą funkcji czy stopnia naukowego.

Obecni w pomieszczeniu są ważniejsi niż do niego wchodzący. Gdy zapraszamy kogoś z osobą towarzyszącą to status tej osoby jest taki sam, jak tej komu towarzyszy np. senator przybywa z żoną, to będzie ona miała taki sam status jak jej mąż⁹. Następne pytanie dotyczyło całowania kobiet w dłonie.

Wykres 4. Całowanie kobiet w dłonie, źródło: opracowanie własne

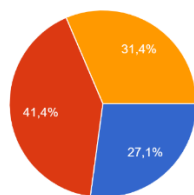

Blisko 70% ankietowany spotkało się z całowaniem kobiet w dłonie. Przy powitaniu można się również spotkać z tą czynnością. Jest to dopuszczalne, jednak nie gdy te są w pracy lub przebywają na otwartym powietrzu. Mundur także nie pozwala nam na pocałowanie ubranych w niego kobiet. Sam pocałunek jest tylko dotknięciem ustami dłoni kobiety. Nie dopuszczalne jest złożenie fizycznego pocałunku. Pocałunek możemy złożyć tylko na dłoniach kobiet z którymi jesteśmy w bliskich relacjach.

Wykres 6. Przedstawianie osób, źródło: opracowanie własne

⁹ S. Krajski, *Protokół dyplomatyczny w administracji publicznej*, Wrocław 2016, s. 103.

Podczas przedstawiania osób
70 odpowiedzi

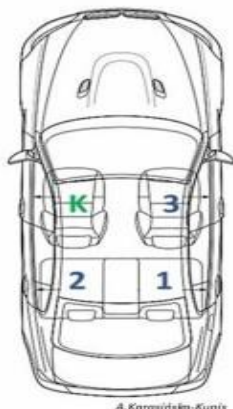

- osoby mniej ważne przedstawiamy osobom ważniejszym.
- osoby ważniejsze przedstawiamy osobom mniej ważnym
- nie ma znaczenia, kto jest ważniejszy

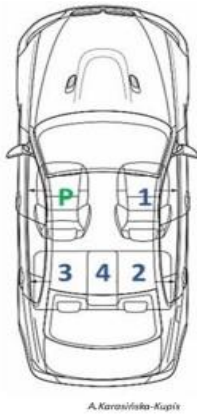
Przedstawianie sobie dwóch osób również rządzi się swoimi prawami. Przedstawić kogoś komuś może tylko osoba, która zna obie osoby. Wymienia ona imię, nazwisko, oraz funkcję. Powinna też dodać kilka słów charakteryzujących konkretnego człowieka. Gdy znajdziemy się w sytuacji, gdy chcemy nawiązać kontakt z nieznaną osobą, a nie ma możliwości by ktoś nas przedstawił np. nikt taki nie jest obecny w pomieszczeniu, powinniśmy się sami przedstawić. Przedstawiając sobie równorzędne pod każdym względem osoby, warto powiedzieć: „Poznajcie się, Panie, Panowie”, a wtedy przedstawiane osoby powinny podać sobie dłoń i podać swoje imię i nazwisko. Osoby mniej ważne przedstawiamy osobom ważniejszym. Jeśli będziemy mieli przedstawić nowego pracownika działu Jana Kowalskiego, prezesowi Tomaszowi Poznańskiemu, powinniśmy powiedzieć: Pozwoli Pan, że przedstawię Panu naszego nowego pracownika Jana Kowalskiego. Pan Tomasz Poznański prezes firmy. Teraz prezes jako osoba ważniejsza powinna wyciągnąć pierwsza dłoń. Może wystąpić również sytuacja, kiedy należy przestawić kogoś grupie osób. Wtedy mówimy: „Pozwolą Państwo, że przedstawię Państwu, Pana Andrzeja Michalika, dyrektora szkoły w Zakliczynie”. Obecne w pomieszczeniu osoby, którym został przedstawiony, podają mu dłonie i przedstawiają się.

Następne pytanie ankiety dotyczyło etykiety w samochodzie i brzmiało: Gdzie jest miejsce dla najważniejszego gościa w samochodzie, jeśli Ty jesteś kierowcą i gospodarzem. 56 osób odpowiedziało, iż z przodu obok kierowcy, 10 osób- po prawej stronie z tyłu i 4 osoby- po lewej stronie z tyłu.

Etykieta dotycząca podróży samochodem mówi, że każde miejsce w nim ma swoją rangę, i powinno być zajmowane według ustalonej hierarchii. Umiejętność odpowiedniego usadzenia gości w samochodzie jest bardzo ważna. Jeśli samochodem kieruje zawodowy kierowca, wtedy najważniejsze miejsce jest z tyłu, po przekątnej kierowcy, z prawej strony. Drugie w ważności jest miejsce z tyłu, z lewej, ostatnie z przodu przy kierowcy. Sytuacja zmienia się, gdy samochód prowadzi gospodarz, wtedy miejsce honorowe znajduje się z przodu obok kierowcy, drugie co do ważności z tyłu po prawej, a trzecie po lewej stronie na tylnej kanapie.

Fot 1. Precedencja, jeśli kieruje zawodowy kierowca

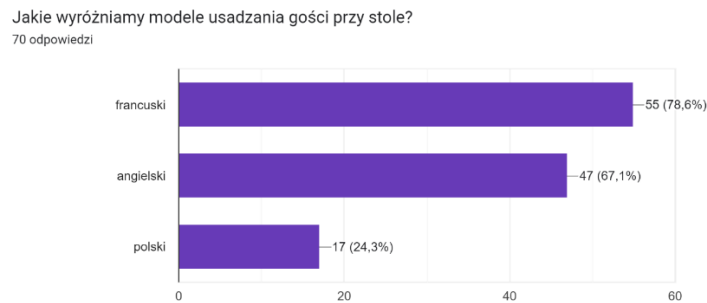

Fot. 2. Precedencja, jeśli kierowcą jest gospodarz.

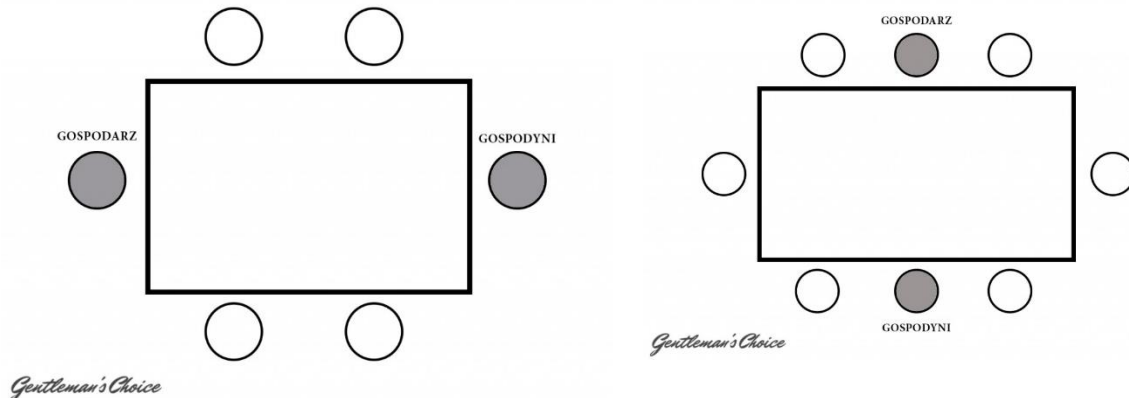
Fot. 1. i Fot 2. źródło: http://karasinskakupis.pl/precedencja_w-samochodzie/, dostęp: 15.09.2019.

Ankietowani zostali także, zapytani o to jakie wyróżniamy modele usadzania gości przy stole oraz na czym polega zasada prawej ręki.

Wykres 7. Modele usadzania gości przy stole, źródło: opracowanie własne.

Wyróżniamy dwa modele usadzania gości przy stole: angielski i francuski. Ten pierwszy polega na tym, iż gospodarze siadają przy krótki bokach stołu, a w modelu francuskim przy dłuższych.

Fot. 3. Model angielski

Fot. 4. Model francuski

Fot 3. i fot 4., źródło: <https://gentlemanschoice.pl/precedencja-przy-stole/>, dostęp: 13.05.2024 r.

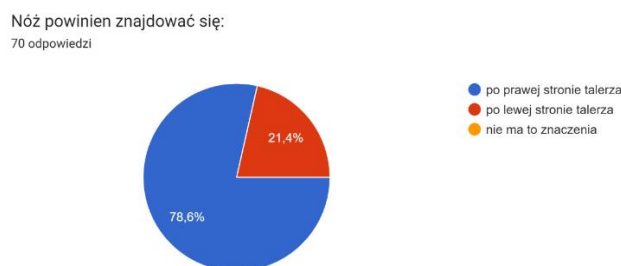
Z kolei zasada prawej ręki jest znana przez blisko 60 % ankietowanych. Precedencja przy stole jest ważną częścią organizowanej uroczystości. Można wyróżnić 3 najważniejsze zasady rządzące rozsadzaniem gości przy stole. Pierwszą z nich jest „zasada prawej ręki”. Pierwszeństwo prawej ręki jest wielowiekowym zwyczajem służącym do wyznaczania miejsca bardziej szlachetnego po prawej stronie. Precedencja mówi o kolejności zajmowania miejsc

począwszy od najważniejszego gościa do najmniej ważnego. Ten pierwszy siedzi najbliżej gospodyni, po jej prawej stronie.

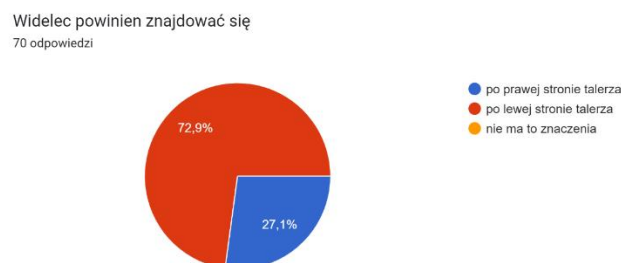
Kolejną, polegającą na naprzemiennym rozsadzaniu kobiet i mężczyzn jest zasada alternacji. Nie powinno się sadzać obok siebie małżeństw. Należy zaznaczyć, że narzeczeni i małżeństwa z krótkim stażem mogą siedzieć obok siebie. Ważną zasadą jest to, że kobieta powinna mieć po obu swoich stronach mężczyzn. Dlatego też warto postarać się zaprosić na przyjęcie parzystą liczbę gości. W dobrym stylu jest zaproszenie dla osób samotnych, innych osób samotnych płci przeciwnej. Opisywana zasada nie ma zastosowania na przyjęciach bez współmałżonków. Wtedy rozsadzanie odbywa się jedynie na zasadzie prawej ręki i zasadzie precedencji¹⁰.

Goście, którzy nie pałają do siebie sympatią nie powinni siedzieć blisko siebie. Kobieta nie powinna zajmować ostatniego miejsca. Z kolei, mężczyzna przy stole powinien pamiętać, że kobieta siedząca po jego prawej stronie jest dla niego ważniejsza, niż ta po lewej. Kolejne pytania dotyczyły prawidłowego nakrycia stołu.

Wykres 8. Zasady ułożenia sztućców I, źródło: opracowanie własne

Wykres 9. Zasady ułożenia sztućców II, źródło: opracowanie własne.

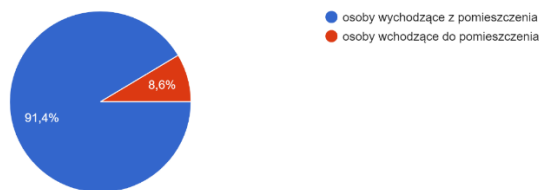
Prawidłowe ułożenie sztućców do obiadu jest ważną umiejętnością każdego człowieka. Podczas standardowego obiadu składającego się z dwóch dań wystarczą 3 rodzaje sztućców: łyżka, widelec i nóż. W takim przypadku po lewej stronie nakrycia znajdzie się widelec, po prawej stronie nóż, a obok niego łyżka do zupy.

W wielu sytuacjach życia codziennego, praktycznie każdego dnia przechodzimy przez drzwi i wchodzimy po schodach. Właśnie tych dwóch sytuacji dotyczyły kolejne dwa pytania.

Wykres 10. Przechodzenie przez drzwi, źródło: opracowanie własne.

¹⁰ T. Orłowski, op. cit., s.396.

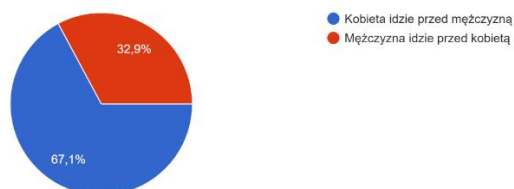
Pierwszeństwo podczas przechodzenia przez drzwi mają:
70 odpowiedzi

Pierwszeństwo w powyższej sytuacji mają zawsze osoby wychodzące z pomieszczenia. Robią one niejako miejsce tym, którzy do niego wchodzą.

Wykres 11. Wchodzenie po schodach, źródło: opracowanie własne

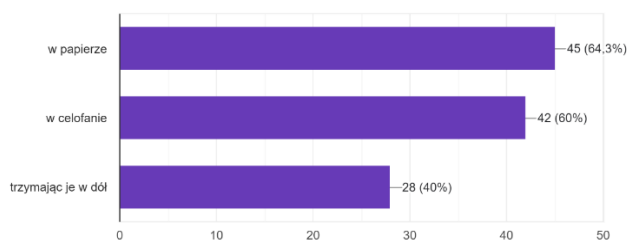
Wchodząc po schodach
70 odpowiedzi

Jeśli po schodach idą mężczyzna i kobieta, mężczyzna nie powinien znajdować w odległości kilku kroków za kobietą. Kobieta mogłaby czuć się lustrowana. Mężczyzna powinien znajdować się na schodach równoległych jeśli takie są. W przypadku osób znajomych, mężczyzna porusza się jeden stopień niżej niż kobieta. Młodzi ludzie często wręczają kwiaty np. swoim nauczycielom, czy kobietom bliskim ich sercu. Kolejne pytanie dotyczyło w jakiej formie można je dawać innym.

Wykres 12. Wręczanie kwiatów

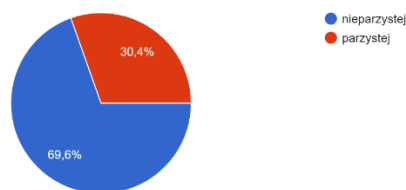
Kwiaty mogą być wręczone:
70 odpowiedzi

Kwiaty wręczamy zawsze po ich odpakowaniu z papieru. Mogą zostać wręczone w celofanie. Trzymamy je główkami do góry. Prawą ręką trzymamy łodygi, a lewa służy do podtrzymania bukietu. Pozostając w tym temacie kolejne pytanie dotyczyło liczby kwiatów w bukietach.

Wykres 13. Liczba kwiatów

Kwiaty jako prezent powinny być co do zasady w liczbie:
69 odpowiedzi

Ilość kwiatów w bukiecie ma znaczenie symboliczne. Najczęściej wykorzystuje się nieparzystą ilość kwiatów. Ma to przynieść szczęście. Floryście jednak zauważają, że kwiaty lepiej się układają w bukiety, jeśli ich liczba jest nieparzysta, szczególnie przy mniejszych wiązkach. Parzysta liczba kwiatów w bukiecie zarezerwowana jest dla wiązanek pogrzebowych, podkreślających szczególny charakter uroczystości. Wyjątkiem od tych reguł są bukiety jubileuszowe, a więc te wręczane na urodziny lub ważne rocznice¹¹.

3. Etykieta drogą pedagogizacji

Kultura osobista jest integralną częścią *savoir-vivre*'u. Nie sposób jest sprostać nawet podstawowym zasadom sztuki życia, jeśli nie posiada się właśnie jej. Kultury osobistej uczymy się od najmłodszych lat: w domu, w szkole, czy w kościele. Jest to cecha nabywana nieustannie przez całe życie. Nazywana jest trwałą właściwością, opisującą zachowanie jednostki niezależnie od miejsca, okoliczności, czy czasu¹². Pan Edward Pietkiewicz – wybitny autorytet polskiej etykiety szczególnie biznesu i *savoir-vivre*'u pisał, że w pojęciu tym zawiera się nauka z wielu innych dziedzin, również partycypacją w sferze kultury. Dzięki aktywności na jej płaszczyźnie stajemy się ludźmi bardziej wrażliwymi, posiadamy bogatszą wizję świata, a co za tym idzie wypowiadamy się poprawnie¹³.

Drogą pedagogizacji młodego pokolenia może być właśnie etykieta. *Obejmuje ona reguły zachowania i ubioru obowiązujące zarówno w sytuacjach publicznych, jak i prywatnych. (...) W dyplomacji etykieta obejmuje formy zachowania się w kontaktach z przedstawicielami obcych państw oraz zwyczajowe formy towarzyskie. Chociaż nie mają one charakteru norm prawnych to ich przestrzeganie wiąże się z tzw. dobrymi manierami. Na reguły etykiety składają się m.in. następujące elementy: sposób przedstawiania siebie i innych, tytułowanie, zachowanie się przy stole, stosowanie w praktyce zasady precedencji, umiejętność redagowania korespondencji oraz używania specyficznych pojęć, tytułów, formuł grzecznościowych*¹⁴. Wśród szeroko pojętej etykiety wyróżnia się również etykietę towarzyską, wyrażającą się w najbardziej wyrozumiałym sposobie zachowania się z najwyższym szacunkiem w konkretnej sytuacji. Należy zaznaczyć, iż z etykiety towarzyskiej wywodzi się kolejna gałąź – etykieta biznesu. W dzisiejszym świecie jest ona niezbędna dla każdego kto chce liczyć się na rynku pracy. Normy zachowania się np. podczas rozmów, mowa ciała, czy też przestrzeganie etykiety stołu bardzo wiele mówi nam o naszym potencjalnym współpracowniku. Dlatego też nauka etykiety ma dużą wartość dla nastolatków, którzy za jakiś czas staną się uczestnikami rynku pracy.

Szukając podstaw etykiety w różnych źródłach historycznych, nie sposób nie wspomnieć o Biblii. Mimo, iż rzadko dostrzega się ten aspekt to właśnie tam znajdują początek drogi pedagogizacji etykieta. W Liście św. Pawła do Rzymian napisano: „W miłości braterskiej

¹¹ <https://www.arkadia-kwiatynapogrzeb.pl/blog/co-oznacza-parzysta-liczba-kwiatow>, dostęp: 13.05.2024.

¹² <http://dobre-wychowanie.blogspot.com/2011/07/kultura-osobista-savoir-vivre.html> dostęp: 08.08.2019.

¹³ E. Pietkiewicz, *Etykieta menedżera, czyli sztuka dobrych manier w prowadzeniu interesów*, Toruń 2002, s. 15-16.

¹⁴ J. Modrzyńska, *Protokół dyplomatyczny, etykieta i zasady savoir-vivre'u*, Warszawa 2016, s. 32.

nawzajem bądźcie życzliwi! W okazywaniu czci jedni drugim wyprzedzajcie! (Rz 12, 10)”¹⁵. Apostoł Paweł zachęca nas do darzenia się nawzajem szacunkiem. Rozpoczyna się on od właściwego spojrzenia na drugiego człowieka stworzonego na podobieństwo Boże. Nie przez pryzmat tego co ma, co posiada, ale przede wszystkim jako dziecka Bożego, który jak każdy zmagają się ze swoimi wadami i słabościami. Już najmłodszych trzeba uczyć szacunku do wszystkich bez względu na kolor skóry, wiek, czy ilość posiadanych dóbr materialnych. „Nie czyń drugiemu, co Tobie nie miłe” – maksyma Aleksandra Fredry trafnie opisuje zasadę wzajemności, polegającą na postępowaniu wobec danej osoby, w sposób w jaki chcielibyśmy sami być traktowani. Jednak, bardzo często w naszym życiu dochodzą do głosu nasze rozczarowania i uprzedzenia, które zamykają nas na drugiego człowieka. Jean Cocteau-francuski poeta, stwierdził kiedyś, że dobre wychowanie pozwala ukryć, jak wysoko człowiek ceni siebie samego, a jak nisko innych¹⁶. Przestrzeganie zasady wzajemności ułatwia zachowanie, niestety tylko pozornej równości międzyludzkiej w społeczeństwie. Szacunek należy się każdemu człowiekowi, bez względu na to czy jest ważny w jakimś środowisku czy nie. W Ewangelii wg. Św. Jana możemy znaleźć następujące wezwanie: „Jeśli więc ja, Pan i Nauczyciel, umyłem wam nogi, to wy też powinniście myć nogi jeden drugiemu. Bo dałem wam wzór, żebyście i wy robili to, co ja dla was zrobiłem (J 13, 14-15)”¹⁷. Chrystus dał nam wzór jak postępować. Nie wywyższać się, a być otwartym na drugiego człowieka, nawet jeśli on nie ma nam nic do zaoferowania. To bardzo ważna rada w dobie wszechobecnej konsumpcji i pogoni za pieniądzem.

Podstawą działań pedagogicznych rodziców w stosunku do dzieci, jest nauczanie ich używania słów m.in. przepraszam i dziękuję.

Wdzięczność to bardzo dobra cecha. Powinniśmy uczyć dzieci, aby potrafiły dziękować za każde dobro, które otrzymują od drugiego człowieka i uczulić na zauważanie niematerialnego dobra w postaci uczynków. W tym miejscu, warto przypomnieć sobie scenę uzdrowienia przez Jezusa dziesięciu trędowatych, gdy tylko jeden z nich potrafił za ten cud podziękować (por. Łk 17, 18)¹⁸.

Słowo „przepraszam” potrafi w relacjach międzyludzkich zdziałać prawdziwe cuda. Mimo, iż czasami ciężko jest jako pierwszemu wyciągnąć dłoń na pojednanie to pielęgnowanie w sobie żalu i złości niszczy człowieka od środka. W modlitwie „Ojcze nasz”, którą dzieci uczą się od najmłodszych lat mamy zdanie o przebaczeniu: „I przebacz nam nasze winy, jak i my przebaczymy tym, którzy przeciw nam zawinili (Mt 6, 12)”¹⁹. Warto jest swoim przykładem jako rodzice, czy nauczycieli prezentować akty wybaczenia jak najczęściej. Wtedy nie będą one odbierane jako znak poniżenia, czy słabości, ale przede wszystkim miłości i szacunku do drugiego człowieka.

Zakończenie

Dokonując podsumowania powyższej analizy badań przeprowadzonych należy wskazać, iż szkoły są bardzo ważnymi podmiotami odpowiedzialnymi za wyposażenie młodych ludzi w wiadomości i umiejętności niezbędne do sukcesywnego zaistnienia w przestrzeni życia publicznego i zawodowego. Wspomniane w artykule przykłady kwestii z zakresu etykiety i *savoir-vivre*’u stanowią tylko podstawę konieczną do przekazania uczniom szkół ponadpodstawowych. Warto podkreślić, iż dobre wychowanie to proces trwający od najmłodszych lat,

¹⁵ <https://wbiblii.pl/szukaj/Rz+12%2C10-18>, dostęp: 18.05.2024.

¹⁶ <https://rosnijwsile.pl/mysle-wiec-jestem-nic-co-ludzkie-nie-jest-mi-obce-najlepsze-cytaty-o-czlowieku-i-ludzkiej-naturze/>, dostęp: 18.05.2024.

¹⁷ <https://wbiblii.pl/szukaj/J+13,+14-15>, dostęp: 18.05.2024.

¹⁸ <https://wbiblii.pl/szukaj/%C5%81k+17,+18>, dostęp: 18.05.2024.

¹⁹ <https://wbiblii.pl/szukaj/Mt+6,12>, dostęp: 18.05.2024.

w który zaangażowani są również rodzice. Obie te grupy powinny ze sobą współpracować. Etykieta stanowi bardzo dobrą drogę pedagogizacji, szczególnie w nurcie katolickim. Nie trudno wskazać, wielu przykładów zasad grzeczności przedstawionych w Biblii.

Bibliografia:

- Bonneau E., *Wielka Księga dobrych manier*, Warszawa 2010.
- Borawski J., *Wybrane zagadnienia z zakresu protokołu dyplomatycznego*, Warszawa 2011.
- Dobrzańska B., Sitek M., *Mini leksykon dyplomatyczny*, Józefów 2011.
- Hurton A., *Współczesny savoir-vivre*, Warszawa 2000.
- Kamińska-Radomska I, Tanter A., *Dress code dla kobiet. Zasady dobrego stylu i wizerunku*, Warszawa 2016.
- Kamyczek J., *Grzeczność na co dzień*, Warszawa 1955.
- Kędziora M., *Rzeczowo o modzie męskiej. Poradnik każdego mężczyzny*, Kraków 2017.
- Krajski S., *Protokół dyplomatyczny w administracji publicznej*, Wrocław 2016.
- Łakota-Micker M., *Korespondencja służbowa i dyplomatyczna*, Wrocław, 2016.
- Modrzyńska J., *Protokół dyplomatyczny, etykieta i zasady savoir-vivre'u*, Warszawa 2016.
- Nagiller B., *Styl i dobre maniery. Jak zachować klasę w każdej sytuacji*, Gliwice 2007.
- Orłowski T., *Protokół dyplomatyczny między tradycją, a nowoczesnością*, Warszawa 2015.
- Pietkiewicz E., *Etykieta menedżera, czyli sztuka dobrych manier w prowadzeniu interesów*, Toruń 2002.
- Pietkiewicz E., *Konferencje*, Warszawa 1999.
- Pietkiewicz E., *Protokół dyplomatyczny*, Warszawa 1998.
- Pietkiewicz E., *Savoir-vivre dla każdego*, Warszawa 1997.
- baronowa de Rothschild N., *Savoir-vivre w XXI wieku*, Poznań 2006.
- Sawicka E., *Savoir-vivre. Podręcznik dobrych manier*, Warszawa-Bielsko-Biała 2011.
- Sibora J., *Protokół dyplomatyczny i ceremonial państwowy II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2010.
- Wocław Wojciech S., *Savoir-vivre, czyli jak ułatwić sobie życie*, Olszanica 2020.
- Żuchowski H. R., *Encyklopedia dobrych manier*, Lublin 2003
- Netografia:
- <http://dobre-wychowanie.blogspot.com/2011/07/kultura-osobista-savoir-vivre.html>,
dostęp: 08.08.2019.
- http://karasinskakupis.pl/precedencja_w-samochodzie/, dostęp: 15.09.2019.
- <https://gentlemanschoice.pl/precedencja-przy-stole/>, dostęp: 13.05.2024 r.
- <https://www.arkadia-kwiatynapogrzeb.pl/blog/co-oznacza-parzysta-liczba-kwiatow>,
dostęp: 13.05.2024 r.
- <https://wbiblii.pl/szukaj/Rz+12%2C10-18>, dostęp: 18.05.2024.
- <https://rosnijwsile.pl/mysle-wiec-jestem-nic-co-ludzkie-nie-jest-mi-obce-najlepsze-cytaty-o-czlowieku-i-ludzkiej-naturze/>, dostęp: 18.05.2024.
- <https://wbiblii.pl/szukaj/J+13,+14-15>, dostęp: 18.05.2024.
- <https://wbiblii.pl/szukaj/%C5%81k+17,+18>, dostęp: 18.05.2024.
- <https://wbiblii.pl/szukaj/Mt+6,12>, dostęp: 18.05.2024.